

فراتحلیلی بر تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای مولفه های مهارت های

زندگی

مونا برزگر*^۱

چکیده:

مقدمه: مقاله حاضر با هدف فراتحلیلی بر تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای مولفه های مهارت های زندگی انجام شد که در زمره پژوهش های فراتحلیل قرار دارد.

روش پژوهش: جامعه آماری عبارت از پژوهش های انجام شده در حوزه تحلیل محتوای کتاب درسی مهارت های نوشتاری دوره ابتدایی در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بر پایه مولفه های مهارت های زندگی بود. روش نمونه گیری با توجه به ماهیت و نوع مطالعه، هدفمند بود. به منظور تحلیل داده ها از روش های آمار توصیفی در قالب درصدها، و جداول بهره برده شد. بر اساس یافته ها مهارت حل مساله، همدلی، و تفکر خلاق از میان مهارت های ده گانه زندگی در کتاب های درسی تاکید بیشتری شده است. تمامی پژوهش های مورد بررسی از روش تحلیل محتوا بهره گرفته اند. جامعه مورد بررسی بیشتر پژوهش ها پایه اول، سپس پایه دوم تا ششم بوده است. ابزار تمامی پژوهش ها چک لیست بوده است. روش تحلیل داده ها در تمامی پژوهش ها شامل استفاده از فراوانی و درصد بوده است.

یافته ها: فراوانی بیشتر پژوهش ها بر توجه توأم بر تصاویر و متن نوشتاری داشته اند و تنها یک مورد صرفاً به تصاویر کتاب ها بسنده کرده اند. وجوه اشتراک پژوهش های انجام شده تاکید محتوایی بر مهارت های حل مساله، همدلی و تفکرخلاق، روش پژوهش (بهره گیری از روش تحلیل محتوا)، ابزار پژوهش (چک لیست) و روش تجزیه و تحلیل داده ها (بهره گیری از روش آماری فراوانی و درصد) و توجه توأم بیشتر بر تصاویر و متن نوشتاری کتاب ها بوده است. وجه افتراق نیز شامل تاکید ناچیز بر برخی از مولفه های مهارت زندگی از جمله مهارت تفکر انتقادی، جامعه مورد بررسی (پایه های مختلف تحصیلی دوره ابتدایی از پایه اول تا ششم) و توجه صرف بر تصاویر کتاب در یک مورد بوده است.

نتیجه گیری: بر اساس یافته های به دست آمده از پژوهش حاضر وجوه اشتراک پژوهش های انجام شده تاکید محتوایی بر مهارت های حل مساله، همدلی و تفکرخلاق، روش پژوهش (بهره گیری از روش تحلیل محتوا)، ابزار پژوهش (چک لیست) و روش تجزیه و تحلیل داده ها (بهره گیری از روش آماری فراوانی و درصد) و توجه توأم بیشتر بر تصاویر و متن نوشتاری کتاب ها بوده است.

واژگان کلیدی: پایه اول ابتدایی؛ تحلیل محتوا؛ کتاب مهارت های نوشتاری؛ مهارت های زندگی

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۳/۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۲/۱۲

استناد: برزگر م. فراتحلیلی بر تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای مولفه های مهارت های زندگی، خانواده و بهداشت، ۱۴۰۱؛ ۱۲(الف): ۱۹۰-۱۷۰

^۱ - کارشناس ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی، گروه علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن. ایران، نویسنده مسئول

ali.barzegar430000@gmail.com

© حقوق برای مؤلف (آن) محفوظ است. این مقاله با دسترسی آزاد در خانواده و بهداشت تحت مجوز کرییتیو کامنز (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) منتشر شده که طبق مفاد آن هرگونه استفاده غیر تجاری تنها در صورتی مجاز

است که به اثر اصلی به نحو مقتضی استناد و ارجاع داده شده باشد

مقدمه:

دوره ابتدایی دوره طلایی و پنجره فرصت آموزش و پرورش است. زیرا سنین کودکی و دوره ابتدایی، دوره پایه‌ریزی ساختار شخصیتی و رفتاری کودک، شکل‌گیری رشد عقلانی، اجتماعی و عاطفی و شخصیت آدمی و توسعه مهارت‌های بنیادی و حرکتی فرزند آدمی است. مهارت‌های چهارگانه زبانی (خواندن و نوشتن، گوش دادن و صحبت کردن)، حساب کردن و آداب و مهارت‌های زندگی^۱، هدف‌های اصلی و اساس و پایه آموزش و پرورش، به‌ویژه در دوره ابتدایی را تشکیل می‌دهند. پژوهش‌های متعددی بر اهمیت مهارت‌های خواندن و نوشتن^۲ در دوره ابتدایی صحنه می‌گذارند و صاحب نظران بر این موضوع تأکید دارند که زبان و توانایی‌های چهارگانه زبانی از ابزارهای کلیدی برقراری ارتباط و زیربنای فعالیت‌های آدمی هستند، و بخش قابل توجهی از فرایند تبادل افکار، احساسات، اطلاعات و دانش بشری، رمزگشایی کلمات و متن‌های ناآشنا، دستیابی به ذخایر بی‌انتهای تجربه بشری، کسب آداب و مهارت‌های اجتماعی^۳ مانند تعامل با دیگران، تشکر و قدردانی، گوش دادن به دیگران و انتقال فکر به‌وسیله آنها انجام می‌گیرد. علاوه بر آن، یادگیری زبان و مهارت‌های خواندن و نوشتن وسیله یادگیری‌های دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف مانند ریاضی، علوم، جغرافی، تاریخ و غیره، تفکر و حل مسئله، رشد مهارت‌های کودکان و توانایی تحصیلی آنها، یا به تعبیری دقیق‌تر، کلید تمام یادگیری‌ها هم هست (۱). آموزش ابتدایی نقطه ورود برای یک حرکت طولانی و مهم یادگیری و دانش در زندگی کودکان است (۲). این دوره در تمامی نظام‌های آموزش و پرورش جهان مهم‌ترین دوره تحصیلی به شمار می‌آید، زیرا شکل‌گیری شخصیت و رشد همه جانبه فرد بیشتر در این دوره انجام می‌گیرد. از طرفی دوره ابتدایی، دوره آموزش مهارت‌های زندگی است. مهارت‌هایی از قبیل توانایی حل مساله، توانایی ارتباط مؤثر، توانایی ارتباط بین فردی، توانایی تصمیم‌گیری، توانایی تفکر انتقادی، توانایی خودآگاهی، توانایی مقابله با هیجانات، توانایی مقابله با استرس و امثال آن به عنوان مهارت‌های زندگی بسیار مهم و اساسی شمرده می‌شوند، این مهارت‌ها شامل مجموعه توانایی‌هایی هستند که زمینه سازگاری و رفتار مثبت و مفید را فراهم می‌آورند. این توانایی‌ها فرد را قادر می‌سازند تا مسئولیت نقش اجتماعی خود را بپذیرد و بدون لطمه زدن به خود و دیگران با درخواست‌ها، نیازها، انتظارات و مشکلات روزانه به ویژه در روابط بین فردی به شکلی مؤثر روبه رو شود (۳).

امروزه نگارش در دوره ابتدایی به‌عنوان یکی از پیچیده‌ترین فعالیت‌های شناختی دانش‌آموزان محسوب می‌شود که روش تدریس و آموزش آن نیازمند توجه ویژه‌ای می‌باشد. عوامل متعدد روانشناختی، فرهنگی و جامعه‌شناختی بر یادگیری یک زبان به طور عام و مهارت نگارش به طور خاص تأثیرگذار است (۴).

یافته‌های عباسی و همکاران (۵)، از ضعف کلی دانش آموختگان دوره متوسطه حکایت دارد که ریشه‌های آن را باید در دوره ابتدایی جست و جو نمود. علاوه بر این، یکی از مهم‌ترین دلایل تکرار پایه دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر، ضعف اساسی آنها در خواندن و نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی است. به عبارتی می‌توان گفت هر چند دانش‌آموزان در حال حاضر به مدرسه می‌روند و در خلال برنامه درسی خواندن و نوشتن می‌آموزند؛ اما این بیشتر شامل توانایی روخوانی و رونویسی است و دانش‌آموزان به سطح مهارت در موضوع بسیار مهم خواندن و نوشتن دست پیدا نمی‌کنند.

همچنین نتایج دانش‌آموزان ایرانی در آزمون بین‌المللی خواندن و نوشتن (پرلز^۳) نیز تأییدی بر این وضعیت است. گزارش‌های مرکز ملی مطالعات پرلز حاکی از آن است که جایگاه ایران در پرلز ۲۰۰۱ میان ۳۵ کشور شرکت‌کننده رتبه

¹ Life Skills

² Social Skills

³ Pirls

۳۲، در پرلز ۲۰۰۶ میان چهل و پنج نظام آموزشی جهان رتبه ۴۰، در پرلز ۲۰۱۱ میان چهل و پنج نظام آموزشی جهان رتبه ۳۸ و در پرلز ۲۰۱۶ میان پنجاه نظام آموزشی جهان رتبه ۴۵ بوده است و همچنین، عملکرد دانش آموزان دختر در ایران بهتر از دانش آموزان پسر بوده است (۶).

وضعیت موجود سطح مهارت‌های چهارگانه زبانی (خواندن و نوشتن، گوش دادن و صحبت کردن) و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان دوره ابتدایی مناسب نیست. زیرا ارزشیابی‌های ملی از وضعیت خواندن و نوشتن دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف از ضعف‌های قابل توجه در این زمینه‌ها حکایت دارد. برای مثال، سلسیلی (۷) در پژوهش «ارزشیابی برنامه درسی فارسی دوره اول ابتدایی در سطح برنامه درسی اجرا شده»، نشان داد که چالش‌ها و کاستی‌های قابل توجهی از نظر ویژگی‌های محتوایی، روش آموزش، موقعیت‌های یادگیری، ارزشیابی از آموخته‌ها، کاربرد مواد و منابع آموزشی، زمان‌بندی، مکان و فضای آموزش، و بستر اجرایی وجود دارد. از نظر آموزش خط تحریری و محتوا، و روش آموزش در مناطق دو زبانه نیز، موانع و کاستی‌های قابل توجهی در برنامه درسی اجرا شده فارسی دوره اول ابتدایی مشهود است.

همچنین یادگیری آداب و مهارت‌های زندگی در این دوره خشت اول زندگی اجتماعی افراد محسوب می‌شود و با یادگیری آنها می‌توان انتظار داشت فرد در زندگی خانوادگی و اجتماعی نقش مفید و سازنده‌ای داشته باشد. بنابراین یادگیری زبان و مهارت‌های زبانی و آداب و مهارت‌های زندگی می‌تواند آینده تحصیلی و اجتماعی فرد را تضمین و عدم یادگیری آن سبب شکست تحصیلی یا اجتماعی دانش آموز در آینده شود (۸، ۹).

با این اوصاف، بسیاری از دانش‌آموزان در رویارویی با مسائل زندگی فاقد مهارت‌ها و توانایی‌های لازم هستند و آموزش‌های سنتی و مرسوم در قالب یادگیری‌های درون مدرسه‌ای نتوانسته‌اند آنها را در حل مسائل زندگی یاری کنند (۱۰). فقدان مهارت‌ها و توانایی‌های عاطفی، روانی و اجتماعی، افراد در مواجهه با مسائل و مشکلات آسیب‌پذیر نموده و آنها را در معرض اختلالات روانی، اجتماعی و رفتاری قرار می‌دهد. آموزش رسمی مهارت‌های زندگی به کودکان، نوجوانان و سایر افراد جامعه به دلیل اهمیت آنها مورد قبول قرار گرفته است و امروزه بخشی از برنامه‌های درسی سطوح گوناگون تحصیلی به آموزش این مهارت اختصاص یافته است (۱۱).

درباره آداب و مهارت‌های زندگی در دوره ابتدایی نیز پژوهش‌های چندانی وجود ندارد و یافته‌های این پژوهش‌ها نیز متناقض است و نشان از مسئله بودن آن دارد. نتیجه پژوهش یوسفی و صمدی (۱۲)، با عنوان «میزان موفقیت برنامه درسی آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) بر کسب مهارت حل مسئله دانش‌آموزان» نشان داده است که موفقیت برنامه آموزش آداب و مهارت‌های زندگی اسلامی (طرح کرامت) بر کسب توانایی مهارت حل مسئله دانش‌آموزان، نیازمند رشد و بالندگی بیشتری است (۱۲).

همچنین لی و همکاران^۱ (۱۳)، در پژوهشی با هدف تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر افسردگی و تنظیم هیجانی دانش‌آموزان ابتدایی در قالب یک کار تجربی به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت‌های زندگی برای شاگردان ابتدایی منجر به رشد تنظیم هیجانی و کاهش علائم افسردگی در بین پسران (نه دختران) می‌شود (۱۳). تعمق در نتایج فوق نشان می‌دهد که آموزش و پرورش دوره ابتدایی (پیش‌دبستانی و دبستانی) کشور با یک مسئله بسیار اساسی و اثرگذار مواجه است. مسلماً نظام آموزش و پرورش و آموزش ابتدایی با هدف تسهیل یادگیری‌های پایه و اساسی دانش‌آموزان شکل گرفته و درصدد تحقق این هدف است و تمامی تلاش‌ها برای تدوین برنامه‌های درسی جدید و روش‌های نوین یاددهی-

¹ Lee, & et al.

یادگیری در این راستا انجام می‌شود. اما چنین مسئله‌ای نیازمند توجه ویژه است. بنابراین معاونت آموزش ابتدایی وزارت آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بر آن شد تا راهکاری با عنوان «مدرسه خوانا: تقویت و ارتقای تلفیقی، مشارکتی و مدرسه محور مهارت‌های چهارگانه زبانی و آداب و مهارت‌های زندگی» را طراحی و اجرا نماید. کلمه خوانا حاصل اتصال حروف اول، کلمه های خواندن، نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی است و هدف آن تلفیق مهارت‌های زندگی (ادب، جرأت ورزی و مسئولیت پذیری) با مهارت‌های زبانی است. از طرفی نتایج پژوهش‌ها، ضعف دانش آموزان ما را در مقاطع مختلف تحصیلی در مورد مهارت‌های زبانی نشان داده‌اند و از طرف دیگر دوره ابتدایی، دوره طلایی برای توجه به پرورش مهارت‌های زبانی و آداب و مهارت‌های اجتماعی است. از این رو اجرای طرحی که پرورش هر دو مهارت ذکر شده در آن لحاظ شده است، ضروری به نظر می‌رسد (۹).

مهارت نوشتن: در زبانشناسی، گفتار بر نوشتار مقدم است، زیرا بر اساس شواهد، مدت‌ها قبل از ابداع خط و به کارگیری آن، تنها وسیله ارتباطی بشر نشانه‌های کلامی یا گفتاری بوده است. در فراگیری زبان نیز ابتدا کودک بر مهارت‌های گفتار و شنیدار تسلط پیدا می‌کند و بعد از آن در مدرسه به دو مهارت خواندن و نوشتن دست می‌یابد. در فرآیند زبان آموزی مهارت نوشتن دیرتر و دشوارتر از مهارت‌های دیگر حاصل می‌شود. از اینرو، از گویشوران یک زبان تعداد اندکی در نوشتن انشا یا مقاله مهارت الزم را به دست می‌آورند. بسیاری از دانش‌آموختگان مدارس و دانشگاه‌ها در نوشتن یک نامه رسمی با مشکل مواجه می‌شوند؛ حتی ممکن است در بین دانش‌آموختگان رشته‌های ادبیات فارسی هم افرادی یافت شوند که قادر به نوشتن یک متن ادبی قابل قبول نباشند. توسعه سواد جز اهداف مهمی به حساب می‌آید که در سال‌های اخیر در سند تحول بنیادین نیز مورد تأکید قرار گرفته است. سند تحول بنیادین دارای مجموعه‌ای از اهداف، ارزش‌ها و چشم‌اندازهاست که یکی از گزاره‌های ارزشی مطرح شده در این سند مربوط به تقویت مهارت‌های زبانی است؛ چون زبان مبنای یادگیری و پیشرفت در جامعه است (۱۴).

از سویی به اعتقاد صاحب‌نظران یکی از حوزه‌هایی که می‌تواند آدمی را در برقراری ارتباط به طور مؤثر یاری دهد، حوزه زبان و ادبیات می‌باشد. این حوزه، به عنوان یکی از با سابقه‌ترین حوزه‌ها توانسته است در قالب برنامه‌های درسی، تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر افراد بگذارد. چهار مهارت اصلی این حوزه شامل: گفتن، شنیدن، خواندن و نوشتن است که این مهارت‌ها از مهم‌ترین مهارت‌های زبانی هستند (۱۵). عوامل بی‌شمار اجتماعی، فرهنگی، جسمانی و روانی می‌توانند بر نوشتن یا به طور کلی یادگیری زبان مؤثر باشند. از جمله این عوامل می‌توان به عوامل مرتبط با خانواده، نظیر عوامل فرهنگی و اقتصادی، طبقه اجتماعی والدین (۱۶)، میزان ارتباط کلامی و غیرکلامی در محیط خانواده (۱۷)، عوامل تربیتی مرتبط با انسجام خانواده و وضعیت تحصیلی افراد خانواده (نیومن و همکاران، ۲۰۱۳^۱)، عوامل روان‌شناختی مرتبط با شخصیت کودک و عوامل اجتماعی مربوط به تعامل با همسالان و بزرگسالان در محیط خانه و مدرسه (۱۸)، اشاره کرد. از جمله عوامل مؤثر بر نوشتن، عامل زبان‌شناختی است که شامل شرایط شناختی و بدنی، مسلط بودن بر عضلات و داشتن الگویی جهت تقلید است (۲۰). به عبارت دیگر مهارت نوشتن مجموعه‌ای از مهارت‌های نوشتاری است که با یکدیگر ارتباط دارند. مهارت‌هایی مانند دستخط، املا، انشاء یا بیان نوشتاری از اجزاء نوشتن به حساب می‌آیند. برخی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که ارتباط مؤثر بین واج‌آگاهی و شیوه عملکرد کودکان در نوشتن و خواندن وجود دارد (۲۱).

¹ Neumann & all

ضرورت توجه به مهارت نوشتن: نوشتن از مهم‌ترین مهارت‌های دوره ابتدایی به شمار رفته و شالوده این مهارت در سنین دبستانی شکل می‌گیرد، بدین منظور محیط مدرسه و معلمان به عنوان تأثیرگذاران اصلی در آموزش، می‌توانند با عملکرد مناسب به دانش‌آموزان در بهبود مهارت نوشتاری کمک کنند (۲۲).

گالور و برونینگ معتقدند که نوشتن نیز یکی از فرایندهای بنیادین یادگیری است که دامنه آن بسیار فراتر از معرفی روشهای آموزشی است و بعد از خواندن مهمترین مهارت است. نوشتن برقراری ارتباط و انتقال اطلاعات و عقاید از طریق نظامی از نشانه‌های مکتوب است و جمله‌سازی یکی از ابزارهای مهم برای تقویت مهارت نوشتن است. در سال‌های پایینتر، جمله‌ها کوتاه و خبری است اما در سال‌های بالاتر دوره ابتدایی انتظار می‌رود که دانش‌آموز توانایی جمله‌سازی خود را افزایش داده، جمله‌های طولانی‌تری بسازد. نوشتن در پیشرفت‌های اجتماعی و فرهنگی انسانها و ادامه تحصیل و کسب معلومات آنها در طول زندگی نقش مهمی دارد. ایجاد ارتباط از راه نوشتن، پیش‌نیاز موفقیت در مدرسه است. معمولاً دانش‌آموزانی که در یادگیری ناتوان هستند، زمانی دشوار را در ساعات تکالیف نوشتاری در مدرسه می‌گذرانند. زیرا آنها در تسلط بر جنبه‌های مکانیکی تر بیان کتبی از جمله هجی کردن، دست خط و نشانه‌گذاری و نیز مهارتهای بالای انشا نویسی مشکلاتی دارند (۲۳).

عوامل موثر بر مهارتهای نوشتاری: اگر روش‌های آموزش نوشتاری متنوع و کاربردی باشد در ایجاد و توسعه مهارت نوشتاری مؤثر است (۲۴). در این زمینه نتایج پژوهش‌های مختلف در زمینه خطاهای دستوری (۲۵)، عدم تمرین (۲۶) و خطاهای ربطی (۲۷) نشان می‌دهد که عوامل زبان‌شناختی را می‌توان به عنوان عوامل مهم تأثیرگذار در ایجاد خطاهای نوشتاری محسوب کرد.

یادگیری مهارت‌های نوشتاری فرایندی پیچیده و طولانی است و تنها متأثر از عوامل زبان‌شناختی که می‌تواند شرایط بدنی و شناختی را دربرگیرد نیست؛ بلکه عوامل فردی، محیطی و روان‌شناختی نیز در کسب این مهارت‌ها نقش مؤثری دارند (۲۸). عوامل محیطی در جامعه‌ای که کودک در آن زندگی می‌کند، بر توانایی‌ها و مهارت‌های زبانی این کودکان در سن مدرسه اثرگذار است. همچنین خانواده و انواع روابط بین اعضای خانواده بر مهارت‌های زبانی و ارتباطی بسیاری از کودکان تأثیر می‌گذارد، البته عوامل خانوادگی تنها یکی از عوامل تأثیرگذار است. عوامل مختلف مانند روابط خانوادگی، روابط بین فردی و تنوع قومی از نظر جامعه‌شناختی تأثیر زیادی در شکل دادن توانایی‌ها و مهارت‌های نوشتاری و گفتاری کودکان دارد (۲۸).

کودکان در دوره رشد خود در محدوده سنی ۶ تا ۱۰ سال تحریک زیادی را به طور مستقیم یا غیر مستقیم دریافت می‌کنند که این فرایند بر رشد و توسعه مهارت‌های زبانی و یادگیری کودکان تأثیر می‌گذارد. در این فرایند فعال، ویژگی‌های فردی و روان‌شناختی و توانایی تعامل با محیط و اجتماع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند. در محدوده سنی ۶ تا ۱۰ سال، کودکان احساس می‌کنند که به اطلاعات افراد دیگر احتیاج دارند که فقط به روابط با اعضای خانواده محدود نمی‌شود، بلکه در پی تعامل با سایر افراد در خارج از محیط خانواده نیز هستند. به عنوان مثال، آنها از تأثیر نگرش‌ها، سبک‌های گفتاری و نوع کاربرد واژگان گروه‌های دوستان و محیط مدرسه تأثیر می‌پذیرند (۲۹).

در زمینه فردی نیز شخصیت معمولاً در رفتارهای روزمره انعکاس داده می‌شود. از بدو تولد، انسان‌ها از نظر شخصیتی توانایی‌های شناختی و خصوصیات ذاتی خود را دارند و در صورت کسب تجربه و یادگیری از محیط، ویژگی‌های ذاتی رشد می‌یابند. خانواده اولین محیط یادگیری است که کودکان تجربه می‌کنند و پایه‌ای محکم برای شکل دادن مهارت‌های

زبانی و یادگیرهای پایه خواهد بود (۳۰). مهارت‌های گفتاری و نوشتاری کودکان را می‌توان مستقیماً از توانایی صحبت کردن و نوشتن در موقعیت‌های مختلف مشاهده و ارزیابی کرد، زیرا این امکان وجود دارد که برای موقعیت‌ها و درگیری‌های متفاوت، روش‌ها و سبک‌های مختلف وجود داشته باشد، بنابراین، مهارت نوشتاری به عنوان یک مهارت زبانی که در تمام مراحل زندگی کودک رشد می‌کند، هم‌زمان با مهارت‌های گوش دادن و صحبت کردن تحت تأثیر توانایی‌های فردی و محیطی قرار دارد (۳۱).

هر چند عوامل بیرونی و محیطی از اجزای تشکیل دهنده توانایی نوشتن و صحبت کردن هستند، اما توانایی زبانی و به ویژه نوشتاری تنها تحت تأثیر عوامل بیرونی نیست، بلکه ویژگی‌های درونی و روان‌شناختی کودکان نیز در آن نقش مهمی دارد. از جمله توانایی مختلف گفتاری، تفکر و درک مطلب که پژوهشگران موارد متعدد این توانایی‌ها را مورد بررسی قرار داده‌اند (۳۲).

نتایج پژوهش‌ها (۳۳، ۳۰) نشان داده که تأثیر مهارت‌های یادگیری کودکان در محیط می‌تواند پایه‌ای را ایجاد کند که برای کسب مهارت‌های گفتاری و نوشتاری کودکان در مدرسه بی‌نظیر باشد.

فعالیت‌های کنجکاوانه در تعامل با محیط با هدف ایجاد تحریک شناختی، می‌تواند مهارت‌های کلامی و نوشتاری کودکان در سن ابتدایی را به حداکثر برساند (۳۴). مهارت‌های نوشتاری و خواندن تحت تأثیر عوامل زبان‌شناختی، عوامل محیطی مانند مدرسه و خانواده، عوامل روان‌شناختی و فردی است. پژوهش‌ها (۳۵، ۳۶) نشان می‌دهند که مهارت‌های نوشتاری و گفتاری تحت تأثیر عوامل پیچیده‌ای هستند که هر کدام نقش ویژه‌ای در کسب این مهارت‌ها دارند.

مهارت‌های زندگی، مهارت‌های خاصی هستند که برای افراد امکان یک زندگی توأم با رضایت را فراهم می‌آورند. شیوه‌های رویارویی با مسائل موجود و نوظهور، هماهنگی و سازگاری با تغییرات، نحوه ارتباط با دیگران، فشارهای ناشی از شرایط محیطی، نمونه‌هایی از مسائلی هستند که بیش از پیش در عصر جدید مطرح می‌شوند. بنابراین زندگی در چنین شرایطی مهارت‌های خاص خودش را می‌طلبد. مهارت‌هایی که بتواند برای فرد، درست زیستن یعنی زندگی سالم و توأم با نشاط و صلح و بالندگی و کارآمدی را به ارمغان بیاورد (۳۷). مهارت‌هایی که سازمان بهداشت جهانی^۱ برای داشتن زندگی فردی و اجتماعی موفق معرفی کرده است:

مهارت خودآگاهی، مهارت همدلی، مهارت روابط بین‌فردی، مهارت ارتباط مؤثر، مهارت مقابله با استرس، مهارت مدیریت هیجان، مهارت حل مسئله، مهارت تصمیم‌گیری، مهارت تفکر خلاق، مهارت تفکر نقادانه (۳۸).

در بررسی‌های فرهنگی و تاریخی کشور ایران اهمیت دوره ابتدایی در شکوفایی استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان کاملاً مشهود است. در فرهنگ دینی کشور دوره ابتدایی به لحاظ رشد، تربیت و تکوین شخصیت کودکان دوره بسیار مهمی تلقی شده است. این دوره را دوره اطاعت، تأدیب، خلاقیت و بروز استعدادهای عمومی هم گفته‌اند. این سطح از آموزش به نام‌های تعلیمات ابتدایی، تعلیمات اجباری، آموزش همگانی و آموزش عمومی خوانده شده است. در برخی از کشورها، آموزش مهارت‌های مذکور برای تربیت شهروندی یک ضرورت تلقی می‌شود. در اهداف کلان نظام تعلیم و تربیت کشور ایران به آموزش مهارت‌های زندگی به طور مستقیم یا غیرمستقیم تأکید شده است، با این وجود، این نوع آموزش در عمل چندان مورد توجه نبوده است. به هر حال، عدم کارایی برنامه‌های درسی دوره ابتدایی به عدم کارایی و اثربخشی دوره تحصیلی آموزش ابتدایی می‌انجامد. این امر سبب می‌شود که دانش‌آموزان این مقطع، مهارت‌های لازم را در حیطه‌های مختلف فرا نگیرند و دانش و مهارت لازم برای ورود به جامعه را کسب نمایند (۳۹).

¹ World Health Organization

در ارتباط با موضوع تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای مولفه های مهارت های زندگی ، پژوهش های مختلفی انجام شده است که در این پژوهش به چند نمونه که ارتباط بیشتری دارند، اشاره می شود. ایزان و احمدی علی آبادی در پژوهشی تحت عنوان « تأثیر اجرای بسته تحولی مدرسه خوانا بر مهارت های خواندن، نوشتن و آداب و مهارت های زندگی دانش آموزان دوره ابتدایی » نشان داد دانش آموزانی که بسته تحولی مدرسه خوانا را دریافت کرده بودند، در مهارت های خواندن، نوشتن و مهارت های زندگی در مقایسه با گروهی که بسته تحولی مدرسه خوانا را دریافت نکرده بودند، نمره بیشتری کسب کرده اند؛ بنابراین بهتر است معلمان با به کارگیری رویکرد تلفیقی، اهتمام به تقویت مهارت های زبانی و مهارت های زندگی به فراخور در برنامه های درسی مختلف داشته باشند (۱).

ادیب منش در پژوهشی در سال ۱۴۰۰ نشان داد که براساس منابع مورد مطالعه برای مهارت های زندگی در سه بخش دانش (۴ تم اصلی) در توانش (۱۱ تم اصلی) و نگرش (۷ تم اصلی) و در مجموع ۶۹ مقوله به دست آمد. همچنین نتایج نشان داد وضعیت موجود مهارت های زندگی در مقطع ابتدایی مناسب نیست (۴۰).

قربانی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با هدف «بررسی عوامل مؤثر بر بهبود مهارت های نوشتاری دانش آموزان از دیدگاه معلمان. پژوهشنامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان» نشان دادند که می توان در سیستم آموزشی دوره ابتدایی از عواملی مثل عوامل محیطی، زبانشناختی، روانشناختی و فردی برای بهبود مهارت های نوشتاری دانش آموزان، استفاده کرد (۴). روشنی (۱۳۹۵) در پژوهش خود نشان داد که معلمان بیش از اندازه متوسط معتقد به رشد مهارت های زندگی دانش آموزان از طریق آموزش درس مهارت های زندگی در مقطع ابتدایی هستند. دیدگاه معلمان زن در مورد نقش این آموزش ها در زمینه رشد مهارت ها در دانش آموزان به نسبت دیدگاه معلمان مرد بهتر بود ولی از جنبه تحصیلات و سنوات خدمت اختلاف معنی داری مشاهده نگردید (۴۱). نوایی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهش خود نشان دادند که در کتاب فارسی ششم ابتدایی به هریک از شاخص های مهارت حل مساله مهارت همدلی، مهارت مقابله با هیجان ها، مهارت مقابله با استرسها و مهارت رابطه موثر مهارت توجه شده است (۴۲).

واسیلیوا و همکاران^۱ (۴۳) در پژوهشی با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر مهارت های گفتاری و نوشتاری کودکان نشان دادند که محیط خانوادگی و نگرش های والدین نسبت به سواد و کسب دانش بر مهارت های گفتاری و نوشتاری کودکان اثر مستقیم دارد. همچنین همچرتس و همکاران^۲ (۴۴) در پژوهشی با هدف رابطه سطح تحصیلات والدین با مهارت های کودکان دریافتند که بین سطح تحصیلات والدین و پایگاه اجتماعی- اقتصادی آنها با مهارت های زبانی کودکان ارتباط معنادار وجود دارد.

اینوماتا و همکاران^۳ (۴۵) در پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه بین توانایی های شناختی کودکان و مهارت های نوشتاری آنها نشان دادند که بین توانایی شناختی کودکان و مهارت های نوشتاری آنها ارتباط مستقیم وجود دارد. تانگ^۴ (۲۹) در پژوهش خود با عنوان تأثیر نگرش معلمان بر مهارت های زبانی و نوشتاری دانش آموزان دریافت که نگرش و باورهای معلمان درباره آموزش مهارت های زبانی به طور مستقیم بر مهارت های نوشتاری کودکان تأثیر دارد.

¹ Vasilyeva et al

² Hemmerechts et al

³ Inomata et al

⁴ Teng

با مرور تحقیقات انجام شده در حوزه تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای مولفه های مهارت های زندگی مشاهده می شود و به طور جامع مورد بررسی قرار نگرفته است؛ با توجه به اهمیت مهارت های نوشتاری و همچنین مهارت های زندگی در کسب یادگیری و رشد فراگیران و نقش عوامل مختلف در کسب مهارت های ذکر شده و کمبود پژوهش های جامع، انجام پژوهش در این حوزه ضروری به نظر می رسد، لذا پژوهش حاضر، در پی پاسخگویی به این سوال طراحی شده است: پژوهش های انجام شده در حوزه تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای مولفه های مهارت های زندگی از لحاظ محتوایی در چه وضعیتی است؟

روش پژوهش:

پژوهش حاضر در زمره پژوهش های فراتحلیل قرار دارد. پژوهشگران علوم انسانی برای بازنگری پیشینه موضوع های پژوهشی و کشف روابط جدید در میان تعداد زیادی از پژوهش هایی که قبلاً انجام شده، از روشی به نام فراتحلیل استفاده می کنند. گلاس واژه فراتحلیل را به معنی تحلیل آماری نتایج پژوهشها با هدف ترکیب یافته ها برای اولین بار به کار برد. در روش فراتحلیل وجه اشتراک و وجه افتراق پژوهش های انجام شده مورد توجه و اهمیت قرار می گیرد. جامعه آماری عبارت از پژوهش های انجام شده در حوزه تحلیل محتوای کتاب درسی مهارت های نوشتاری دوره ابتدایی بر پایه مولفه های مهارت های زندگی بود. روش نمونه گیری با توجه به ماهیت و نوع مطالعه، هدفمند بود. به منظور گردآوری داده ها در پژوهش حاضر از روش مطالعه کتابخانه ای و مطالعه اسنادی استفاده شد. با مطالعه کتاب ها، مقاله ها و پژوهش های مرتبط با موضوع پژوهشی به شناسایی و جمع آوری داده های مورد نظر پرداخته شد و همچنین به طور کلی برای گردآوری و تدوین ادبیات مربوط به موضوع پژوهش نیز از روش کتابخانه ای بهره برده شد. به منظور تحلیل داده ها از روش های آمار توصیفی در قالب درصدها، و جداول بهره برده شد.

یافته ها:

در ابتدا تحلیل محتوای کتابهای آموزشی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۱: پژوهش های انجام شده در راستای تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای

مولفه های مهارت های زندگی

ردیف	پژوهشگر	سال	عنوان	نتایج
۱.	نوایی و همکاران	و (۱۳۹۴)	شناسایی میزان توجه کتاب فارسی ششم ابتدایی به هریک از شاخصهای ۱- مهارت حل مساله ۲- مهارت همدلی ۳- مهارت مقابله با هیجان ها ۴- مهارت مقابله با استرسها ۵- مهارت رابطه موثر مهارت تصمیم توجه شده است.	کتاب فارسی ششم ابتدایی به هریک از شاخصهای ۱- مهارت حل مساله ۲- مهارت همدلی ۳- مهارت مقابله با هیجان ها ۴- مهارت مقابله با استرسها ۵- مهارت رابطه موثر مهارت تصمیم توجه شده است.
۲.	هاشمی	(۱۳۹۳)	تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	مولفه های مهارت های زندگی در متن ها، تصاویر، اشعار کتاب فارسی پایه اول ابتدایی در حد مناسبی پرداخته شده است.
۳.	احمدی	(۱۳۹۱)	تحلیل محتوای کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی از بعد تقویت مهارت های زندگی	بین میزان توجه به هر یک از مولفه های آموزش مهارت های زندگی تفاوت وجود دارد. به طوریکه مهارت همدلی با ۳۰/۱۰ درصد بیشترین و پس از آن به ترتیب مهارت خودآگاهی با ۲۹/۰۵ درصد، مهارت روابط بین فردی با ۱۷/۵۱ درصد، تفکر خلاق با ۱۳/۷۸ درصد و مهارت حل مسئله با ۱۰/۱۹ درصد بکار گرفته شدند.

<p>در کتاب بخوانیم چهارم مهارت ارتباطی بالاتر از همه مهارت ها با درصد ۲۸/۸۲ و بعد از آن به مهارت خودآگاهی با درصد فراوانی ۲۳/۱۴ و سپس مهارت های بین فردی و همدلی با درصد های به ترتیب ۱۴/۲۳ و ۱۳/۵۳ پرداخته شده است و در این کتاب به مهارت حل مسئله، تفکر انتقادی و تصمیم گیری با درصد های به ترتیب ۱/۲، ۴۲/۴۹، توجه گذرا و نامناسبی شده است. در کتاب بنویسیم چهارم ابتدایی مهارت تفکر خلاق بالاتر از همه مولفه ها با ۷۵ درصد بیشترین تاکید شده است. بعد به مهارت های بین فردی، ارتباطی، خودآگاهی و همدلی به ترتیب با درصد های ۶/۸، ۹۵/۳۴، ۴/۵، ۱۶/۵۵، به میزان خیلی کم پرداخته شده است. به بقیه مهارت ها نیز اصلا توجهی نشده است. در کتاب بخوانیم پنجم مهارت ارتباطی بالاتر از همه مهارت ها با درصد ۳۰/۹۸ و بعد از آن به مهارت خودآگاهی با درصد فراوانی ۲۲/۵۶ و سپس مهارت های مقابله با هیجانات و استرس و بین فردی با درصد های به ترتیب ۱۳/۲۸ و ۱۱/۵۰ پرداخته شده است و به مهارت های تفکر خلاق و همدلی با درصد ۷/۹۷ یکسان توجه شده است در این کتاب به مهارت حل مسئله، تفکر انتقادی و تصمیم گیری با درصد های به ترتیب ۲/۳، ۲۱/۰۹، ۰/۴۴ کمترین توجه شده است. در کتاب بنویسیم پنجم ابتدایی مانند سال چهارم مهارت تفکر خلاق بالاتر از همه مولفه ها با درصد ۶۹/۶۲ بیشترین توجه شده است و بعد به مهارت های، خودآگاهی، بین فردی، ارتباطی، همدلی و مهارت تفکر انتقادی به ترتیب با درصد های ۸/۸۶، ۶/۳۲، ۲/۳، ۵۳/۵، ۷۹/۰۷، به میزان خیلی کم پرداخته شده است. به بقیه مهارت ها (مهارت حل مسئله، تصمیم گیری، مقابله با هیجانات و استرس) با درصد فراوانی ۱/۲۷ به طور یکسان به میزان خیلی ناچیز توجه شده است.</p>	<p>محمدالحسینی (۱۳۸۹) تحلیل محتوی کتابهای <u>بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی</u></p>	<p>۴.</p>
<p>از مجموع کتب دوره اول ابتدایی که تحلیل شد کتاب بخوانیم و بنویسیم بیشترین توجه را به سطح شناختی مهارت های زندگی داشته است. از نظر میزان توجه تصاویر کتب مورد بررسی تصاویر کتاب قرآن بیشترین توجه را به مهارت ها داشته است.</p>	<p>شیرین کام (۱۳۸۸) بررسی جایگاه مهارت های زندگی در محتوای کتب درسی پایه اول دوره ابتدایی</p>	<p>۵.</p>

طبق اطلاعات جدول ۲ برخی از پژوهش ها صرفا به تعداد محدودی از مولفه های مهارت های زندگی توجه نموده و برخی دیگر بر تمامی مهارت های ده گانه زندگی توجه نموده اند. برخی دیگر از پژوهش ها نیز صرفا به مهارت های زندگی در ابعاد شناختی توجه کرده اند

جدول ۲: مولفه های مورد توجه در زمینه مهارت های زندگی (از لحاظ محتوایی)

ردیف	عنوان	مولفه های مورد توجه در زمینه مهارت های زندگی
(۱)	شناسایی میزان توجه کتاب فارسی ششم ابتدایی به مولفه های مهارت های زندگی	مهارت حل مساله مهارت همدلی مهارت رویارویی با هیجان ها مهارت مقابله با استرسها مهارت رابطه موثر
(۲)	تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	خودآگاهی همدلی روابط موثر روابط بین فردی تصمیم گیری حل مساله تفکر خلاق تفکر انتقادی توانایی مقابله با استرس رویارویی با هیجانها
(۳)	تحلیل محتوای کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی از بعد تقویت مهارت های زندگی	مهارت همدلی با ۳۰/۱۰ درصد مهارت خودآگاهی با ۲۹/۰۵ درصد مهارت روابط بین فردی با ۱۷/۵۱ درصد تفکر خلاق با ۱۳/۷۸ درصد مهارت حل مسئله با ۱۰/۱۹
(۴)	تحلیل محتوای کتابهای بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	مهارت تفکر خلاق ۷۵ مهارت های روابط بین فردی، ۳۴.۹۵ ارتباطی، ۲۶.۵۵ خودآگاهی ۸.۶ همدلی ۵.۴
(۵)	بررسی جایگاه مهارت های زندگی در محتوای کتب درسی پایه اول دوره ابتدایی	حل مساله تفکر خلاق تصمیم گیری

فراوانی مهارت حل مساله: ۴	فراوانی مهارت همدلی: ۴
فراوانی مهارت مقابله با هیجانات: ۲	فراوانی مهارت مقابله با استرس ها: ۲
فراوانی مهارت رابطه موثر: ۲	فراوانی مهارت خودآگاهی: ۳
فراوانی مهارت تصمیم گیری: ۲	فراوانی مهارت روابط بین فردی: ۳
فراوانی مهارت تفکر خلاق: ۴	فراوانی مهارت تفکر انتقادی: ۱
جمع کل: ۲۷	
درصد مهارت حل مساله: ۱۴.۸۱	درصد مهارت همدلی: ۱۴.۸۱
درصد مهارت مقابله با هیجانات: ۷.۴۰	درصد مهارت مقابله با استرس ها: ۷.۴۰
درصد مهارت رابطه موثر: ۷.۴۰	درصد مهارت خودآگاهی: ۱۱.۱۱
درصد مهارت تصمیم گیری: ۷.۴۰	درصد مهارت روابط بین فردی: ۱۱.۱۱
درصد مهارت تفکر خلاق: ۱۴.۸۱	درصد مهارت تفکر انتقادی: ۳.۷۰
درصد کل: ۱۰۰٪	

طبق اطلاعات جدول ۳ تمامی پژوهش های مورد بررسی بر اساس روش تحلیل محتوا انجام یافته است.

جدول ۳: روش شناختی (روش تحقیق) پژوهش های انجام شده

ردیف	عنوان	روش تحقیق
۱.	شناسایی میزان توجه کتاب فارسی ششم ابتدایی به مولفه های مهارتهای زندگی	تحلیل محتوا
۲.	تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	تحلیل محتوا
۳.	تحلیل محتوای کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی از بعد تقویت مهارت های زندگی	تحلیل محتوا
۴.	تحلیل محتوای کتابهای بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	تحلیل محتوا
۵.	بررسی جایگاه مهارتهای زندگی در محتوای کتب درسی پایه اول دوره ابتدایی	تحلیل محتوا
فراوانی روش تحلیل محتوا: ۵ درصد روش تحلیل محتوا: ۱۰۰٪		

طبق اطلاعات جدول ۴ جامعه آماری مورد بررسی از کتاب های بخوانیم و بنویسیم پایه اول تا ششم ابتدایی بوده است.

جدول ۴: روش شناختی (جامعه و نمونه) پژوهش های انجام شده

ردیف	عنوان	جامعه و نمونه
۱.	شناسایی میزان توجه کتاب فارسی ششم ابتدایی به مولفه های مهارتهای زندگی	کتاب فارسی پایه ی ششم ابتدایی
۲.	تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	کتاب فارسی پایه اول ابتدایی شامل متن، اشعار، تصاویر
۳.	تحلیل محتوای کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی از بعد تقویت مهارت های زندگی	کتب فارسی بخوانیم پایه اول تا ششم دوره ابتدایی

۴.	تحلیل محتوی کتابهای بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم کتاب های بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی
۵.	بررسی جایگاه مهارت های زندگی در محتوای کتب درسی بررسی جایگاه مهارت های زندگی در محتوای کتب درسی پایه اول دوره ابتدایی
	فراوانی کتاب پایه اول: ۳ فراوانی کتاب پایه سوم: ۱ فراوانی کتاب پایه چهارم: ۲ فراوانی کتاب پایه پنجم: ۲ فراوانی کتاب پایه دوم: ششم: ۲ جمع کل: ۱۰ فراوانی کتاب پایه اول: ۳۰ فراوانی کتاب پایه سوم: ۱۰ فراوانی کتاب پایه چهارم: ۲۰ فراوانی کتاب پایه پنجم: ۲۰ فراوانی کتاب پایه دوم: ششم: ۲۰ درصد کل: ۱۰۰٪

طبق اطلاعات جدول ۵ ابزار تمامی پژوهش های انجام شده از ابزار چک لیست بهره گرفته اند.

جدول ۵: روش شناختی (ابزار) پژوهش های انجام شده

ردیف	عنوان	ابزار
۱.	شناسایی میزان توجه کتاب فارسی ششم ابتدایی به مولفه های مهارت های زندگی	چک لیست
۲.	تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	چک لیست
۳.	تحلیل محتوای کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی از بعد تقویت مهارت های زندگی	چک لیست
۴.	تحلیل محتوی کتابهای بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	چک لیست
۵.	بررسی جایگاه مهارت های زندگی در محتوای کتب درسی پایه اول دوره ابتدایی	چک لیست
فراوانی کل: ۵ درصد کل: ۱۰۰٪		

طبق اطلاعات جدول ۶ تمامی پژوهش های انجام شده از فراوانی و درصد در تجزیه و تحلیل داده ها بهره گرفته اند.

جدول ۶: روش شناختی (روش تجزیه و تحلیل داده ها) پژوهش های انجام شده

ردیف	عنوان	روش تجزیه و تحلیل داده ها
۱.	شناسایی میزان توجه کتاب فارسی ششم ابتدایی به مولفه های مهارت های زندگی	فراوانی و درصد
۲.	تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	فراوانی و درصد
۳.	تحلیل محتوای کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی از بعد تقویت مهارت های زندگی	فراوانی و درصد
۴.	تحلیل محتوی کتابهای بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	فراوانی و درصد
۵.	بررسی جایگاه مهارت های زندگی در محتوای کتب درسی پایه اول دوره ابتدایی	فراوانی و درصد
فراوانی کل: ۵ درصد کل: ۱۰۰٪		

طبق اطلاعات جدول ۷ بیشتر پژوهش های انجام شده بر متن نوشتاری و تصاویر تاکید کرده اند اما یک مورد از این پژوهش ها صرفا بر تصاویر کتاب ها تاکید کرده اند.

جدول ۷: پژوهش های انجام شده در حوزه تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای مولفه های مهارت های زندگی از لحاظ شکلی

ردیف	عنوان	توجه بر تصاویر	توجه بر متن نوشتاری
۱.	شناسایی میزان توجه کتاب فارسی ششم ابتدایی به مولفه های مهارت های زندگی	-	توجه بر متن نوشتاری
۲.	تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	توجه بر تصاویر	توجه بر متن نوشتاری
۳.	تحلیل محتوای کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی از بعد تقویت مهارت های زندگی	توجه بر تصاویر	توجه بر متن نوشتاری
۴.	تحلیل محتوای کتابهای بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	توجه بر تصاویر	توجه بر متن نوشتاری
۵.	بررسی جایگاه مهارت های زندگی در محتوای کتب درسی پایه اول دوره ابتدایی	توجه بر تصاویر	-

فراوانی توجه بر تصاویر و متن نوشتاری: ۴ فراوانی توجه بر متن نوشتاری: ۱
درصد توجه بر تصاویر و متن نوشتاری: ۸۰٪ درصد توجه بر متن نوشتاری: ۲۰٪

سوال چهارم: وجه اشتراک و افتراق پژوهش های انجام شده در حوزه تحلیل محتوای کتاب مهارت های نوشتاری پایه اول ابتدایی بر مبنای مولفه های مهارت های زندگی در چه وضعیتی است؟

جدول ۸: وجه اشتراک پژوهش های انجام شده

ردیف	وجه اشتراک
۱.	تاکید محتوایی بر مهارت های حل مساله، همدلی و تفکرخلاق
۲.	روش پژوهش (بهره گیری از روش تحلیل محتوا)
۳.	ابزار پژوهش (چک لیست)
۴.	روش تجزیه و تحلیل داده ها (بهره گیری از روش آماری فراوانی و درصد)
۵.	توجه توأم بیشتر بر تصاویر و متن نوشتاری کتاب ها

طبق اطلاعات جدول فوق وجه اشتراک پژوهش ها تاکید محتوایی بر مهارت های حل مساله، همدلی و تفکرخلاق؛ استفاده از روش پژوهش (بهره گیری از روش تحلیل محتوا)، استفاده از ابزار پژوهش (چک لیست)، استفاده از روش تجزیه و تحلیل داده ها (بهره گیری از روش آماری فراوانی و درصد) و توجه توأم بیشتر بر تصاویر و متن نوشتاری کتاب ها می باشد.

جدول ۹: وجه افتراق پژوهش های انجام شده

ردیف	وجه افتراق
۱	تاکید ناچیز بر برخی از مولفه های مهارت زندگی از جمله مهارت تفکر انتقادی
۲	جامعه مورد بررسی (پایه های مختلف تحصیلی دوره ابتدایی از پایه اول تا ششم)
۳	توجه صرف بر تصاویر کتاب در یک مورد

طبق اطلاعات جدول فوق وجه افتراق پژوهش ها تاکید ناچیز بر برخی از مولفه های مهارت زندگی از جمله مهارت تفکر انتقادی، جامعه مورد بررسی (پایه های مختلف تحصیلی دوره ابتدایی از پایه اول تا ششم) و توجه صرف بر تصاویر کتاب در یک مورد بوده است.

جدول ۱۰: مولفه های مورد تاکید در پژوهش های انجام شده

ردیف	پژوهشگر	پژوهش ها	مولفه های مورد تاکید
۱.	نوایی و همکاران	شناسایی میزان توجه کتاب فارسی ششم ابتدایی به مولفه های مهارت های زندگی	صرفا بر پنج مهارت ۱- مهارت حل مساله ۲- مهارت همدلی ۳- مهارت مقابله با هیجان ها ۴- مهارت مقابله با استرسها ۵- مهارت رابطه موثر از ده مهارت زندگی تاکید نموده است.
۲.	هاشمی	تحلیل محتوای کتاب فارسی پایه اول ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	بر تمامی ده مهارت زندگی تاکید شده است.
۳.	احمدی	تحلیل محتوای کتب فارسی بخوانیم دوره ابتدایی از بعد تقویت مهارت های زندگی	از ده مهارت زندگی صرفا بر مهارت همدلی، مهارت خودآگاهی، مهارت روابط بین فردی، تفکر خلاق و مهارت حل مسئله تاکید شده است.
۴.	محمدالحسینی	تحلیل محتوی کتابهای بخوانیم و بنویسیم چهارم و پنجم ابتدایی بر اساس مولفه های مهارت های زندگی	مهارت ارتباطی بالاتر از همه مهارت ها و بعد از آن به مهارت خودآگاهی و سپس مهارت های بین فردی و همدلی تاکید شده است و مهارت حل مسئله، تفکر انتقادی و تصمیم گیری تاکید بسیار اندکی شده است.

بحث و نتیجه گیری:

در پاسخ به سوال اول: بر اساس یافته های به دست آمده از پژوهش حاضر مهارت حل مساله، همدلی، و تفکر خلاق از میان مهارت های ده گانه زندگی در کتاب های درسی مورد بررسی توجه بیشتری شده است. از طرفی برخی از پژوهش ها نیز در این راستا به برخی از مهارت های دیگر همچون تفکر انتقادی توجه نموده اند که سایر پژوهش ها بدان توجهی ننموده اند. از این رو این مساله می تواند تناقضی در یافته های پژوهش های انجام شده باشد. بعلاوه در پاسخ به سوال دوم: بر اساس یافته های به دست آمده از پژوهش حاضر در خصوص روش تحقیق تمامی پژوهش های مورد بررسی از روش تحلیل محتوا بهره گرفته اند. جامعه مورد بررسی بیشتر پژوهش ها پایه اول، سپس پایه دوم تا ششم بوده است. ابزار مورد استفاده در تمامی پژوهش ها چک لیست بوده است. روش تجزیه و تحلیل داده ها در تمامی پژوهش ها شامل استفاده از فراوانی و درصد بوده است. همچنین در پاسخ به سوال سوم: بر اساس یافته های به دست آمده از پژوهش

حاضر فراوانی بیشتر پژوهش‌ها بر توجه توأم بر تصاویر و متن نوشتاری داشته‌اند و تنها یک مورد صرفاً به تصاویر کتاب‌ها بسنده کرده‌اند.

در نهایت در پاسخ به سوال چهارم: بر اساس یافته‌های به دست آمده از پژوهش حاضر وجوه اشتراک پژوهش‌های انجام شده تاکید محتوایی بر مهارت‌های حل مساله، همدلی و تفکرخلاق، روش پژوهش (بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا)، ابزار پژوهش (چک لیست) و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها (بهره‌گیری از روش آماری فراوانی و درصد) و توجه توأم بیشتر بر تصاویر و متن نوشتاری کتاب‌ها بوده است. وجه افتراق نیز شامل تاکید ناچیز بر برخی از مولفه‌های مهارت زندگی از جمله مهارت تفکر انتقادی، جامعه‌مورد بررسی (پایه‌های تحصیلی دوره ابتدایی از پایه اول تا ششم) و توجه صرف بر تصاویر کتاب در یک مورد بوده است. شایان ذکر است که در برخی از پژوهش‌ها صرفاً بر برخی از مهارت‌های زندگی تاکید شده است و در برخی دیگر بر تمامی مهارت‌های زندگی و برخی دیگر نیز صرفاً به مهارت‌های شناختی از جمله تفکر خلاق، حل مساله، تفکر انتقادی تاکید داشته‌اند.

در این راستا پژوهش‌های عدیده‌ای انجام یافته است که برخی از منظر روش تحلیل محتوای کتاب‌های درسی این موضوع را مورد بررسی قرار داده‌اند. برخی از پژوهش‌ها از جمله پژوهش نوایی و همکاران (۴۲) صرفاً بر پنج مولفه از مهارت‌های زندگی تاکید داشته‌اند. برخی دیگر از پژوهش‌ها بر تمامی ده مولفه مهارت‌های زندگی توجه نموده‌اند از جمله پژوهش هاشمی (۴۶) می‌توان نام برد. بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند اذعان داشت که برخی از پژوهش‌ها در راستای توجه به مولفه‌های مهارت‌های زندگی نتایج ضد و نقیضی را ارائه نموده‌اند به طوریکه برخی از پژوهش‌ها اذعان داشته‌اند کتاب‌های درسی مربوطه بر تمامی ابعاد دهگانه مهارت‌های زندگی پرداخته‌اند اما برخی دیگر صرفاً به تعداد معدودی از مهارت‌ها پرداخته‌اند. همچنین بر اساس روش شناختی تمامی پژوهش‌های مورد بررسی بر اساس هدف کلی پژوهش حاضر در زمره روش تحلیل محتوا بوده‌اند. از طرفی جامعه مورد بررسی این پژوهش‌ها از میان پایه‌های اول تا ششم در نوسان بوده است که بیشتر پژوهش‌ها پایه اول بوده است. ابزار تمامی این پژوهش‌ها چک لیست و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز بهره‌گیری از فراوانی و درصد بوده است که این‌ها نشان از وجه تشابه پژوهش‌ها در خصوص روش شناختی داشته است. از طرفی بیشتر پژوهش‌ها به مولفه‌های تصویری و نوشتاری کتابها توجه نموده‌اند و صرفاً یک مورد از این موارد تنها به تصاویر بسنده نموده است.

محدودیت‌های پژوهش:

- پژوهش حاضر برای کتاب‌های درسی مهارت‌های نوشتاری پایه اول دوره ابتدایی انجام یافته است از این رو محدودیت موضوعی دارد.

- ابزار پژوهش حاضر (چک لیست) با توجه به ذهنی بودن آن می‌تواند از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر باشد.

- روش پژوهش حاضر از نوع فراتحلیل بوده است و محدودیت‌های روش‌های فراتحلیل را دارد.

پیشنهادهای کاربردی:

- با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود در کتاب‌های مورد بررسی مهارت‌های زندگی از تمامی جنبه‌ها از جمله متن نوشتاری و همچنین تصاویر توجه شود.

- با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود پیشنهاد می‌شود در کتاب‌های مورد بررسی بر تمامی مولفه‌های مهارت‌های زندگی از جمله (خودآگاهی همدلی، روابط موثر، روابط بین فردی، تصمیم‌گیری، حل مساله، تفکر خلاق،

تفکر انتقادی و توانایی مقابله با استرس و رویارویی با هیجانات) توجه شود و مولفه های مورد بررسی بر تعداد محدودی از مهارت های زندگی محدود نشود.

- با توجه به یافته های پژوهش حاضر پیشنهاد می شود پیشنهاد می شود در کتاب های مورد بررسی میزان توجه به مهارت های زندگی ده گانه در تصاویر و در متن نوشتاری به لحاظ کمیت و مولفه های مورد تاکید مورد مقایسه قرار گیرد.

- با توجه به یافته های پژوهش حاضر پیشنهاد می شود پیشنهاد می شود در کتاب های مورد بررسی میزان توجه به مهارت های زندگی ده گانه در متن نوشتاری به لحاظ کمیت و مولفه های مورد تاکید با بهره گیری از آزمون های آماری همچون خی دو (به منظور بررسی فراوانی مشاهده شده با فراوانی مورد انتظار) نیز توجه شود.

- با توجه به یافته های پژوهش حاضر پیشنهاد می شود پیشنهاد می شود در کتاب های مورد بررسی میزان توجه به مهارت های زندگی ده گانه با بهره گیری از ابزارهای اندازه گیری مختلف مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

References:

- 1- Izan M., Ahmadi Aliabadi A.. The effect of implementation of Khana School's transformational package on reading, writing skills and manners and life skills of primary school students. *Journal of research in humanities education of Farhangian University*, 2022; 29(4): 41. [in Persian]
- 2- Goudas M, Dermitzaki I, leondari A, Danish S. The effectiveness of teaching a life skills program in a physical education context, *European Journal of Psychology of Education*, 2016;4: 429-438.
- 3- Seevers R., Jones- Blank M.. The effects of social skills training on social skill development and on student behavior. *Education Journal*, 2008; 9: 1-19.
- 4- Ghorbani M., Jalalundi M., Dolatabadi H.. Investigating the effective factors on improving students' writing skills from the teachers' point of view. *Research paper on Persian language teaching to non-Persian speakers (scientific-research)*, 2019; 9(1): (19 in a row): 5
- 5- Abbasi Z., Daneshgar M., Khosravi A.. Analysis of reading problems of Tehran secondary school graduates based on Amza test data, *bi-monthly scientific research magazine*, 2018; 10(6): 173-204. [in Persian]
- 6- Kabiri M., Karimi A., Bakhshalizadeh Sh.. *Perls National Findings 2016: Teaching and learning to read at the national and international level*. Tehran: Manadi Tarbiat. 2018 [in Persian]
- 7- Salisbili N.. Evaluation of the Persian curriculum of the first elementary school at the curriculum level, implemented, *Iranian Curriculum Studies Quarterly*, 2018; 14(55 0): 141-176.
- 8- Neumann M.M., Hood M., Ford R.. Mother-child referencing of environmental print and its relationship with emergent literacy skills. *Early Education & Development*, 2013; 24(8): 1175-1193.
- 9- Gilak M.. Life skills training. *Journal of Peivand*, 2016; 25(318): 36-42.

<http://journals.iau-astara.ac.ir>,

- 10- Schneider P, Zimman WF.. Need assessment about life skill training programs in Geminian, Journal school psycho, 2018; 4: 281-294.
- 11- Yousefi R., Samadi P.. The success rate of Islamic life skills and manners curriculum on students' acquisition of problem-solving skills, Research in Curriculum Planning, 2016; 14(52): 141-153. [in Persian]
- 12- Lee M.J., Wu W.C., Chang H.C., Chen H.J., Lin W.S., Feng J.Y., Lee T.S. H.. Effectiveness of a school-based life skills program on emotional regulation and depression among elementary school students: A randomized study. Children and Youth Services Review, 2020; 118: 1-9.
- 13- Bardestani M.. Information Literacy Study of Shahid Chamran University Students in Ahvaz. Collection of user education articles and information literacy development in libraries and information centers and museums 1 and 2 June. Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Documentation Centers of Astan QudsRazavi, 2005: 494-479. [In Persian].
- 14- Rahmanpour M., Nili M.R.. Comparative Study of Iranian Secondary Literature Curriculum with Six European Countries. Journal of Education and Evaluation, 2015; 8(32): 41-60. [In Persian].
- 15- Dickinson D.K., Caswell L.. Building support for language and early literacy in preschool classrooms through in-service professional development: Effects of the Literacy Environment Enrichment Program (LEEP). Early Childhood Research Quarterly, 2007; 22(2): 243-260.
- 16- Dickinson D.K., Neuman S.B.. Handbook of Early Literacy Research. New York, NY: Guilford Press; 2006
- 17- Dickinson D.K., Caswell L.. Building support for language and early literacy in preschool classrooms through in-service professional development: Effects of the literacy environment Literacy Environment Enrichment Program (LEEP). Early Childhood Research Quarterly, 2007; 22(2): 243-260.
- 18- Neuman S.B., Koh S., Dwyer J.. CHELLO: The child/home environmental language and literacy observation. Early Childhood Research Quarterly, 2008; 23(2): 159-172.
- 19- Zhang C., Hur J., Diamond K.E., Powell D.. Classroom writing environments and children's early writing skills: An observational study in Head Start classrooms. Early Childhood Education Journal, 2015; 43(4): 307-315.
- 20- Gimenez J.C.. Narrative analysis in linguistic research. Research methods in linguistics, 2010; 1: 198-215.
- 21- Martin G.E., Klusek J., Estigarribia B., Roberts J.E. Language characteristics of individuals with Down syndrome. Topics in language disorders, 2009; 29(2): 112-132.
- 22- Ghorbani M., Jalalundi M., Dolatabadi H.. Investigating the effective factors on improving students' writing skills from the teachers' point of view. Research paper on Persian language teaching to non-Persian speakers (scientific-research), 2019; 9(1): 5

- 23- Qobadi Chaharrah G., Kaus Fani H., Fallahi V.. The effect of descriptive evaluation on the reading and writing skills of fourth grade elementary students, *Curriculum Research Journal*, 2013; 11(13): 115-128. [in Persian]
- 24- Zhang L.J., Aryadoust V., Zhang D.. Taking Stock of the Effects of Strategies-Based Instruction on Writing in Chinese and English in Singapore Primary Classrooms. In *Quadrilingual Education in Singapore*. Springer, Singapore, 2016: 103-126
- 25- Big Tafreshi A.. A Study of Grammatical Errors in Student Writing Narratives. *Journal of Khorasan Linguistics and Dialects*, Ferdowsi University of Mashhad, 2016; (12): 121-144. [In Persian].
- 26- Khani R Feizi F.. Evaluation of Writing and Writing Skills for Elementary Secondary School Students, *Third National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies*, Tehran, Soroush Mortazavi Islamic Research Center, Sustainable Development Solutions Center. 2016 [In Persian].
- 27- Nickdel A.. The Pathology of Elementary School Students' Writing Skills with Emphasis on Coherent Void. M.Sc., Institute of Linguistics, Institute of Humanities and Cultural Studies. 2015 [In Persian].
- 28- Vasilyeva M., Dearing E., Ivanova A., Shen C., Kardanova E. Testing the family investment model in Russia: Estimating indirect effects of SES and parental beliefs on the literacy skills of first graders. *Early Childhood Research Quarterly*, 2018; 42: 11-20.
- 29- Teng L.S.. Changes in teachers' beliefs after a professional development project for teaching writing: two Chinese cases. *Journal of Education for Teaching*, 2016; 42(1): 106–109.
- 30- Van Bergen E., de Jong P.F., Maassen B., van der Leij A.. The effect of parents' literacy skills and children's preliteracy skills on the risk of dyslexia. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2017; 42(7): 1187–1200. doi:10.1007/s10802-014-9858-9
- 31- Troia G.A., Harbaugh A.G., Shankland R.K., Wolbers K.A., Lawrence A.M.. Relationships between writing motivation, writing activity, and writing performance: Effects of grade, sex, and ability. *Reading and Writing*, 2013; 26: 17–44.
- 32- Troia G.A., Harbaugh A.G., Shankland R.K., Wolbers K.A., Lawrence A.M.. Relationships between writing motivation, writing activity, and writing performance: Effects of grade, sex, and ability. *Reading and Writing*, 2013; 26: 17–44.
- 33- Zhang L.J., Aryadoust V., Zhang D.. Taking Stock of the Effects of Strategies-Based Instruction on Writing in Chinese and English in Singapore Primary Classrooms. In *Quadrilingual Education in Singapore*. Springer, Singapore, 2016: 103-126
- 34- Manolitsis G., Georgiou G., Tziraki N.. Examining the effects of home literacy and numeracy environment on early reading and mathematics acquisition. *Early Childhood Research Quarterly*, 2013; 28: 692–703.

- 35- Van Steensel R.. Relations between socio-cultural factors, the home literacy environment and children's literacy development in the first years of primary education. *Journal of Research in Reading*, 2006; 29: 367-382.
- 36- Mol S.E., Bus A.. To read or not to read: A meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood. *Psychological Bulletin*, 2011; 137: 267-296.
- 37- Matthew M. Kurtz J.C. Seltzer M.F. Dana S. Bruce, E.W.. Predictors of change in life skills in schizophrenia after cognitive remediation, *Schizophrenia Research*, 2015; 107(2-3): 267-274.
- 38- Who, who.net; 1976
- 39- Shokohi Gh.. Education and its stages, Astan Quds Publications, published; 2017
- 40- Adib Manesh M.. Investigating the life skills of elementary school students from the perspective of teachers and administrators in Kermanshah. *Povish Journal in Humanities Education of Farhangian University*, 2021; 24(3): 14. [in Persian]
- 41- Roshni T.. Researching the Psychology of Modern Educational Management "Teaching Life Skills" in Elementary Schools in the Islamic Republic of Iran, *Quarterly Journal of the Center for the Study and Development of Medical Sciences Education*, 2015: 88-94.
- 42- Navaei A., Parinaz Bani S.I., Mobini M.. Identifying the level of attention paid to the components of life skills in the 6th Persian book of Abtai, the third international conference on applied research in management and accounting, Tehran, Shahid Beheshti University, 2015
- 43- Vanessa L.. Reading and writing parameters and strategies used by children from public and private schools, 2013; 15(4): 827-836.
- 44- Hemmerechts K., Agirdag O., Kavadias D.. The relationship between parental literacy involvement, socio-economic status and reading literacy. *Educational Review*, 2017; 69(1): 85-101.
- 45- Inomata T., Uno A., Sakai A., Haruhara N.. Contribution of cognitive abilities and home literacy activities to Hiragana reading and spelling skills in kindergarten children. *Japan Journal of Logopedics and Phoniatrics*, 2016; 57: 208-216.
- 46- Hashemi B.. Analysis of the content of the first-grade Persian book based on the components of life skills. Faculty of Educational Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, 2013